

NEKE SPECIFIČNOSTI NAPADNIH DEJSTAVA U OPERATIVNOJ DUBINI

Napadne operacije izvođene u II svetskom ratu, naročito u njegovoj drugoj polovini, jasno su ukazale na veliki značaj operativne dubine, složenost dejstva u njoj i mnoge probleme sa kojima se napadač sreće. Tada je najčešće ova dubina bila od 150 do 300 km, ali su neke operacije, na primer, na Visli i Odri ili beloruska, vođene i na dubinama 500—600 km.

Napadna dejstva na tako velikim dubinama zahtevala su svestranu pripremu, dobru organizaciju i procenu svih elemenata koji su mogli da utiču na njihov tok sve do postizanja postavljenog cilja. Pored konkretnog i temeljitog planiranja napadne operacije do proboja taktičke dubine koja je uglavnom iznosila 15—20 km, napadač je morao predvideti i isplanirati nekoliko varijanti dejstva kroz operativnu dubinu koja je po prostoru bila 10 do 15 puta veća od taktičke.

U savremenim uslovima teoretska obrada i praksa napadnih operacija pokazuju kod svih armija jasnu tendenciju za daljim povećanjem dubine. To proizilazi iz neprekidnog i brzog usavršavanja borbenih sredstava, pre svega raketno-nuklearnih, koja omogućavaju da se jednovremeno dejstvuje na čitavoj dubini napadnih zona, dok se tenkovskim, motomehanizovanim, vazdušnodesantnim i ostalim jedinicama obezbeđuje brza eksploatacija učinka nuklearnih udara, što nedvosmisleno ukazuje na veliko povećanje manevarskih sposobnosti armija u celini, s jedne, i na mogućnost planiranja i izvođenja operacija na većim dubinama, s druge strane.

Zato je shvatljivo što, pored ostalog, operativna dubina u savremenim uslovima predstavlja organizovanu i povezanu celinu u kojoj osim snaga i sredstava koje su raspoređene za njenu odbranu mogu ispoljiti dejstva i snage i sredstva van nje (kao što su nuklearna sredstva i rezerve viših komandi ili snage iz susednih zona — ukoliko nisu angažovane u svojoj). Na isticanje ovih mogućnosti branioca takođe utiču povećane manevarske sposobnosti jedinica primenom sve savršenijih transportnih sredstava, naročito helikoptera.

Imajući u vidu ovakav značaj operativne dubine, armije svih zemalja, a posebno razvijenih, nastoje da svoje operativne pa i taktičke jedinice osamostaljuju, osposobljavajući ih u vatrenom smislu za samostalna dejstva na većim dubinama. Tako se, na primer, u sastav većih operativnih jedinica nekih armija uvode rakete dometa 1000—1500 km, a u sastav divizija dometa oko 100 km, sa očiglednom tendencijom da se dejstva obezbede podrškom sopstvenih sredstava na što većim dubinama.

Sve ovo ukazuje na činjenicu da ostvarenje krajnjeg cilja napadne operacije u dobroj meri zavisi od planiranja, organizacije i umešnog izvođenja napadnih dejstava u operativnoj dubini, što zahteva da se tim dejstvima pokloni velika pažnja.

Neku čvrstu granicu između taktičke i operativne dubine teško je povući. U tome postoje različita gledišta u raznim armijama. Jedni taktičku dubinu vežu za jedinicu koja djeluje u njoj (takvih je uglavnom najviše), drugi je vežu za važnost objekta, neki za prostor, itd. Pri razmatranju granice između taktičke i operativne dubine najbolje je da se ima u vidu više elemenata, kao što su: jedinice koje djeluju u dotičnoj zoni; da li su glavni objekti operativnog ili taktičkog značaja; dubina zone i za koje se vreme ona može savladati; da li je zona dejstva izvođena i da li u njoj djeluju jedinice samostalno ili je u neposrednoj vezi sa ostalim delovima fronta, itd. Svi ti elementi, a često i neki drugi, zajedno daju najrealniji odgovor na pitanje gde je granica između taktičke i operativne dubine. Nije isključeno da će za svaku operaciju biti razlike u razgraničavanju, a bilo bi vrlo opasno čvrsto se napred vezati za određenu dubinu. Najrealnije je da se ta granica unapred ne određuje, već da se procesom konkretne situacije i analizom svih elemenata dođe do zaključka koju dubinu napadne zone treba smatrati taktičkom, a koju operativnom.

Pri postojanju kvalitetno novog oružja i ratne tehnike, naročito raketno-nuklearnih i drugih sredstava za masovno uništavanje, branilac je prisiljen da organizuje odbranu u širim i dubljim zonama, primenjuje veliku rastresitost snaga i sredstava postavljenih po pravcima sa težištem u zahvatu komunikacija, duboko ešelonira rezerve sposobne za brzu intervenciju na bilo kom delu odbrambene zone, jače utvrđuje sve elemente borbenog poretka, organizuje neprekidno obezbeđenje u protivtenkovskom, protivvazдушnom, protivdesantnom, a naročito u protivnuklearno-biološko-hemijskom smislu, rasporedi svoja nuklearna sredstva tako da su spremna za iznenadni udar na težišnim pravcima, itd. Sve te i druge mere neposredno utiču na organizovanje i izvođenje ne samo odbrane nego i napadnih dejstava u operativnoj dubini.

Pri razmatranju uticajnih faktora koji proizilaze iz organizacije odbrane, za izvođača napadne operacije je bitno da li je odbrana organizovana na brzu ruku ili je branilac imao dovoljno vremena za njeno organizovanje i uređenje, da li branilac raspolaže nuklearnim sredstvima u dovoljnim količinama i u kojoj meri mu zemljište olakšava, odnosno otežava organizovanje i povezivanje položaja, odnosno pojaseva u dubini odbrambene zone.

Ako je odbrana organizovana na brzu ruku, što će u savremenim uslovima biti najčešće, napadaču je lakše, te može da u napad pođe jačim snagama, da udarnu moć ispolji u probouju taktičke dubine, a da za borbu u operativnoj dubini ostavi manje svežih snaga, pošto će brzinom i silinom udara sprečiti temeljitiju organizaciju odbrane po dubini. Međutim, ukoliko se suviše istroši u probouju taktičke dubine a ne zadrži deo svežih snaga za pothranjivanje prodora kroz operativnu dubinu, napadač može doživeti neuspeh ako branilac raspolaže jačim rezervama u dubini, bilo u živoj sili, bilo u nuklearnim sredstvima. Ovo nameće organizatoru napadne operacije da pored obezbeđenja jakog početnog udara vodi računa i o daljim dejstvima kroz operativnu dubinu, naročito da obezbedi nuklearna sredstva za udar po braniočevim rezervama i je-

dinicama za brzu intervenciju, odnosno eksploataciju učinka tih nuklearnih udara, kao i da u skladu sa situacijom usmerava jedinice koje dejstvuju u protivnikovoj pozadini.

Ako branilac i pri ovako organizovanoj odbrani raspolaže dovoljnom količinom nuklearnih sredstava, dejstva se za napadača komplikuju, jer je prisiljen da u toku nastupanja kroz operativnu dubinu vodi računa o rastresitosti borbenog poretka, da preduzima mere kako bi preduhitrio branioca u korišćenju nuklearnih sredstava, dejstvujući po njegovim bazama i vatrenim položajima lansirnih uređaja, itd.

Ako je branilac raspolagao sa dosta vremena za organizovanje odbrane pa je razvio odbrambeni sistem, uvežbao pojedine taktičke postupke i uskladio manevar rezervi sa vatrenom podrškom (bilo nuklearnim ili klasičnim naoružanjem), dejstva se za napadača komplikuju, zahtevaju dužu i temeljitiju pripremu i precizno planiranje rada svih elemenata borbenog poretka, posebno upotrebe nuklearnih sredstava. On će morati da snage dublje ešelonira, da ima na raspolaganju jače rezerve u živoj sili, nuklearnim i drugim vatrenim sredstvima, a vatrena priprema za savlađivanje pojedinih položaja i pojaseva trajaće duže, odnosno zahtevaće se nuklearni projektili veće kilotonaže. Napadač neće uvek biti u mogućnosti da brzo eksploatiše učinke nuklearnih udara jedinicama sa fronta, bilo zbog zaprečenog ili kontaminiranog zemljišta, bilo iz drugih razloga, već će taj zadatak izvršavati sa jedinicama koje dejstvuju u braniočevoj pozadini ili vazдушnim desantima.

Glavne karakteristike savremene napadne operacije opredeljuje postojanje kvalitetno novog naoružanja (raketnog, nuklearnog, hemijskog, biološkog, elektronike itd.), dalje usavršavanje klasičnog naoružanja, postojanje brzopokretnih motorizovanih i oklopnih jedinica koje su svojom manevarskom sposobnošću spremne da eksploatišu učinke tog naoružanja, kao i sposobnih, uvežbanih i prilagođenih jedinica za primenu vertikalnog manevra na manjim i većim dubinama. Polazeći od toga, među bitne karakteristike savremene napadne operacije mogu se ubrojati: brzina i trajnost pripreme operacije; izbegavanje koncentracije snaga i sredstava predviđenih za napad na užem zemljišnom prostoru; primena iznenadnih udara na više pravaca; jednovremena dejstva po čitavoj dubini braniočeve zone; duboko uklinjavanje i rasecanje braniočevog borbenog poretka; temeljita i precizna organizacija sadejstva svih rodova i vidova, kao i sadejstva sa jedinicama koje dejstvuju u pozadini branioca; maksimalno korišćenje raketno-nuklearnih i drugih sredstava za masovno uništavanje i brzo eksploatisanje učinka tih sredstava; primena vazдушnih desanata; ostvarivanje visokog tempa nastupanja; neprekidno izvođenje borbenih dejstava danju i noću; elastičnost borbenog poretka i spremnost da se brzo i bez većih potresa pređe sa jednog vida dejstava na drugi; masovna primena propagandno-subverzivne delatnosti prema protivniku, itd.

Ovakve karakteristike zahtevaju da armije raspolažu najsavremenijim oružjem, opremom i drugim sredstvima, koje tehnički nedovoljno razvijene zemlje često neće moći da obezbede u dovoljnoj meri. Zato će takve armije nastojati da pomanjkanja u odgovarajućoj tehnici nadoknade povoljnijim odnosom u nekim bitnim elementima, primenjivanjem raznih oblika i metoda manevra, znatno povoljnijim odnosom u

živoj sili i klasičnom naoružanju, korišćenjem prilagođenih i osposobljenih jedinica za dejstva u pozadini protivnika, i to i u taktičkoj a naročito u operativnoj dubini; temeljitim poznavanjem zemljišta i većtim korišćenjem preimućstva koje ono pruža; korišćenjem noći; nepovoljnog vremena i iznenađenja; oslanjanjem na stanovništvo, i sl.

Uticaoj cilja na fizionomiju napadne operacije. Fizionomija napadne operacije kroz operativnu dubinu zavisi od postavljenog cilja i on neposredno utiče i na njeno planiranje i na izvođenje. Njime se određuju obaveze snagama koje izvode operaciju, a iz tih obaveza proizilaze: oblik manevra, upotreba nuklearnih i drugih sredstava, upotreba snaga koje se nalaze u pozadini branioca, itd. Postavljanjem cilja se, znači, opredeljuje zahtev u odnosu na konačni rezultat napadne operacije, što iziskuje da se sve snage i sredstva angažuju i usmere ka njegovom postizanju.

Cilj napadne operacije može biti različit, što zavisi od: opšte situacije na frontu, a posebno one neposredne na delu fronta gde se planira napadna operacija; broja, kvaliteta i operativnog položaja protivnikovih snaga; stanja sopstvenih snaga; odnosa snaga u svim bitnim elementima; zemljišta; vremena i dr. Najčešće će cilj napadne operacije biti razbijanje i uništenje protivnikovih snaga. Da bi se on postigao neophodna su uporna i intenzivna dejstva u čitavoj dubini dobijene zone, ispoljavanje krajnje odlučnosti, ekonomično i racionalno korišćenje snaga i sredstava, naročito u operativnoj dubini, s tim što se ne sme dozvoliti da bilo kakva braniočeva protivdejstva izazovu zastoje ili pometnju u izvođenju operacije. Ukoliko je cilj odsudniji, utoliko se teži i složeniji zadaci postavljaju pred organizatora i izvođača napadne operacije.

Biće slučajeva da se napadnoj operaciji postavi i ograniči cilj kao, na primer, da se razbije i uništi deo snaga protivnika i ovlada nekim značajnijim objektima, da se glavnim snagama olakša izvođenje odbrambene operacije, da se protivnik dovede u nepovoljniji operativni položaj, da se sopstvenim snagama stvore povoljniji uslovi za šira ofanzivna dejstva, itd. Pri ovako postavljenom cilju može se desiti da snage koje izvode napadnu operaciju dejstvuju od početka u operativnoj dubini (u odnosu na snage koje se nalaze formalno prema neprijatelju). Takav je slučaj ako se, na primer, pri prelazu iz odbrambene operacije u dubinu, na boku izduženog klina dotadašnjeg napadača koji je zaustavljen, našla neka operativna jedinica koja treba da preduzme napadna dejstva bilo da samostalno izvodi napadnu operaciju, bilo da su njena dejstva deo napadne operacije većih razmera koju otpočinju snage sa fronta. Svakako da takva situacija ide u prilog snagama koje prelaze u napad jer im omogućava da se uhvate u koštac direktno sa protivnikovim rezervama i II ešelonima čija su dejstva najčešće planirana prema frontu, tj. prema taktičkoj dubini.

Pored krajnjeg cilja negde se u napadnoj operaciji određuju i tzv. međuciljevi, da bi se dejstva raščlanila i postigao što potpuniji sklad između pokreta snaga i vatre. Ovo je od posebne važnosti radi vremenskog usklađivanja dejstva sopstvenih nuklearnih sredstava sa prolaskom snaga kroz te rejone. Osim toga, postavljanjem međuciljeva reljefnije se određuje fizionomija napadne operacije i detaljnije opredeljuje oblik manevra.

U nekim drugim armijama, pak, operacija se po dobijanju cilja raščlanjava na etape, pri čemu se u svakoj etapi postavljaju konkretni zadaci.

Pored jasno izraženog cilja, neophodno je da se pri planiranju napadne operacije postave što konkretniji i jasniji zadaci potčinjenim jedinicama. Radi lakše podele zadaci se svrstavaju po etapama ili se daju po danima, što zavisi, pre svega, od obimnosti operacije i od veličine snaga koje učestvuju u njenom izvođenju. Ako se operacija deli na etape, najčešće će zadatak u prvoj biti da se razbije protivnik u taktičkoj dubini. U tom slučaju će naredne etape tretirati dejstva kroz operativnu dubinu, a kao osnovni zadaci mogu se pojaviti: razbijanje protivnikovih snaga u operativnoj dubini (bilo da se radi o snagama koje su se povukle iz taktičke dubine, bilo o svežim snagama koje su organizovale odbranu u operativnoj dubini); odbijanje protivudara braniočevih rezervi ili dubljih rezervi kojima viša komanda želi da utiče na tok odbrambenih dejstava; uništenje opkoljenih — odsečenih protivnikovih snaga (ili blokiranje tih snaga ukoliko se tako predvidi planom operacije); gonjenje braniočevih snaga koje se povlače; obezbeđenja sopstvenih bokova i odbijanje eventualne braniočeve intervencije iz susednih zona; konačan obračun sa braniočevim snagama i dostizanje postavljenog cilja. Pored ovih osnovnih zadataka, u svakoj konkretnoj operaciji iskrsavaće novi koji će se sagledavati bilo u proceni početne situacije, bilo dopunama u toku izvođenja napadnih dejstava.

Zemljište kao uticajni faktor. U sklopu faktora koji opredeljuju fizionomiju napadnih dejstava u operativnoj dubini, zemljište predstavlja jedan od glavnih, kako zbog toga što branilac prilagođava organizaciju odbrane zemljišnim uslovima tako i zbog toga što zemljište dobrim delom uslovljava tempo prodiranja, upotrebu nuklearnih i drugih sredstava vatrene podrške, mogućnost upotrebe motomehanizovanih, vazdušnodesantnih i drugih jedinica, itd. Za izvođača napadne operacije nije svejedno da li će pri prodiranju kroz operativnu dubinu savladivati nekoliko reka, prolaziti kroz više tesnaca, većih i manjih naseljenih mesta, preko pošumljenih terena, da li je zemljište ravničasto ili brdsko-planinsko, da li je komunikativno, močvarno, itd.

Pri donošenju odluke o upotrebi nuklearnog projektila neophodno je da napadač, pre svega, proceni kakav će efekat postići u odnosu na zemljište, tj. da li će posle dejstva moći i kojim jedinicama da koristi učinak tog projektila, kakve će gubitke naneti protivniku, u kojoj meri će izazvati požare i zaprečiti sopstvenim jedinicama dalje prodiranje, u kojoj meri će doći do kontaminacije prostorije, itd. On mora proceniti mogućnosti upotrebe nuklearnih sredstava od strane branioca, a naročito koji su najpovoljniji rejonu u tom pogledu, gde se kontaminirana prostorija ne može zaobići, u kom rejonu će najverovatnije doći do pregrupacije napadačevih snaga, itd.

Ravničastvo zemljište omogućuje manevar tehnike, naročito je prohodno i komunikativno pa se ne postavlja problem ograničavanja dejstva motomehanizovanih i drugih jedinica. Ovo valja imati u vidu, jer se pretpostavlja da će napadač u tehničkom pogledu biti jači od branioca i da će svoju superiornost ispoljavati baš masom raznovrsne

tehnike. Usklađivanje dejstva nuklearnih sredstava i eksploatacije njihovog učinka na ravničarskom zemljištu je lakše, a negativne posledice (kontaminiranje prostorije, rušenje objekata, požari, itd.) mogu se lakše izbeći (obilascima, vazдушnim desantima). Ali, na ravničastom zemljištu je teže maskirati i prikriti manevre pa je i veća opasnost od dejstva braniočevih nuklearnih sredstava po otkrivenim elementima borbenog poretka napadača. U pogledu zaprečavanja, napadač je u povoljnijem položaju, jer branilac nije u stanju da zapreči sve prohodne pravce i najčešće neće biti problem da se zaprečeni rejoni zaobidu. Ukoliko napadač nije izrazito nadmoćan u nuklearnim i ostalim savremenim tehničkim sredstvima, već uslove za napad stvara povoljnijim odnosom u živoj sili i konvencionalnoj tehnici, na ravničastom zemljištu teže će izvršiti zadatak, a posebno teškoće imaće u naporima da postigne visok tempo prodiranja, da ubacuje jedinice u braniočevu pozadinu, kao i pri izvođenju manevra.

Brdsko-planinsko zemljište otežava upotrebu masovne tehnike, kanališe dejstva, ograničava upotrebu nuklearnih sredstava, otežava zaobilazak zaprečenih ili kontaminiranih rejona. Dakle, u organizovanju i izvođenju napadnih dejstava u operativnoj dubini, napadaču predstoje mnogi problemi vezani za zemljište. Naročito je teško uskladiti dejstva nuklearnih sredstava sa dejstvom jedinica koje eksploatišu njihove učinke. Stoga napadač može doći i u situaciju da se odriče podrške nuklearnih sredstava ili da njihov učinak eksploatiše sa jedinicama koje dejstvuju u braniočevoj pozadini, odnosno da težište dejstva u operativnoj dubini privremeno prenese na njih, pa da ih i ojača spuštanjem vazдушnih desanata.

Uticao zemljišta na dejstva u operativnoj dubini valja razmatrati i sa stanovišta potrebe za većim brojem dobrih komunikacija, koja raste uporedo sa povećanjem tehničkih sredstava a naročito sa tendencijom da se sve jedinice motorizuju. Ovo stoga što su u operativnoj dubini dejstva daleko više manevarskog karaktera, a potrebe za bržim i većim pokretima jedinicama mnogo veće, nego u taktičkoj dubini. Problem prohodnosti i komunikativnosti još se više ističe ako se ima u vidu povećana potreba za zaprečavanjem u operativnoj dubini, koja proizilazi iz načina postrojavanja savremene odbrane, pre svega, zbog neposrednutih pravaca i rejona, kao i povećanih međuprostora koji se brane zaprečavanjem.

Sve to još više komplikuje borbena dejstva i pokrete i dovodi napadača pred probleme za čije rešenje su neophodni najadekvatniji taktički postupci i mere borbenog obezbeđenja.

Kako utiče oblik manevra. Izborom odgovarajućeg oblika manevra mogu se znatno olakšati napadna dejstva u operativnoj dubini. Naravno, svaki od njih ispoljava uticaj na svoj način, a pri njihovom izboru veliku ulogu ima, pored ostalog, i podatak da li je branilac raspolagao sa dovoljno vremena za organizovanje odbrane ili je organizovao na brzu ruku.

Ako je u pitanju frontalni proboj, napadačeve snage po savlađivanju taktičke dubine produžavaju dejstvo u operativnu dubinu, bez obzira na to koliko su se iscrpile u prethodnim borbama. Što su više iscrpene pri probijanju kroz taktičku dubinu, to branilac — ako je

dobro organizovan u operativnoj dubini — ima više izgleda da ugasi njihovu napadnu moć, razbije napadača i stvori uslove sopstvenim snagama za ofanzivna dejstva. To znači da napadač koji se odluči za frontalni proboj kao oblik manevra mora imati u vidu ovaj momenat i težiti da primenom odgovarajućih sredstava, pre svega nuklearnih, omogući da jedinice što svežije izbiju u operativnu dubinu i da zadrži znatne snage u rezervi kako bi i tada blagovremeno mogao pothranjivati dejstva i obezbediti njihovu neprekidnost i intenzitet. Prema tome, pri probou u savremenim uslovima jedan od bitnih uslova za uspeh i dalja efikasna dejstva u operativnoj dubini je što masovnija primena nuklearnih udara po celoj dubini odbrane. Pri ovakvom manevru veliku ulogu imaju i jedinice koje dejstvuju u braniočevoj pozadini. One se po potrebi ojačavaju ubacivanjem snaga sa fronta.

Ukoliko napadač primeni obuhvat zahvatiće veći deo a često i čitavu taktičku dubinu, čime se neposredno otvaraju vrata za prodor u operativnu dubinu, u koju se mogu uputiti snage dok se još vodi borba za zauzimanje taktičke dubine. Jačina tih snaga zavisi od cilja napadne operacije. Neposrednim dejstvom u operativnu dubinu i uspostavljanjem kontakta sa protivnikovim rezervama, očigledno se remeti njihova planska upotreba, a planirani protivnapadi ili protivudari dovode se u pitanje te ni plan odbrambene operacije u celini ne može doći do izražaja. Ako se ovaj oblik manevra uspešno sprovodi stvaraju se uslovi za brzo prodiranje napadača kroz operativnu dubinu, protivnik se prisiljava da svoja odbrambena dejstva izvodi neplanski, remeti se čitav odbrambeni sistem, direktno se ugrožavaju sredstva podrške raspoređena u operativnoj dubini i branilac se dovodi u nepovoljan operativni položaj. On je u odgovarajućim uslovima pogodniji od frontalnog probou, naročito ako napadač raspolaže odgovarajućim snagama kojima može jednovremeno dejstvovati i u taktičkoj i u operativnoj dubini.

Obilazak je već po svojoj nameni usmeren na početna dejstva u operativnoj dubini. Međutim, pri ovom manevru ograničena je upotreba operativnih snaga, naročito u početku operacije, čime su, bar u prvo vreme, ograničeni silina i zamah udara. Zbog toga se obično u početku operacije ovaj oblik manevra u okviru veće operativne jedinice primenjuje najčešće u kombinaciji sa nekim drugim, a kasnije, po stvaranju pogodnih uslova, i on može da preraste i u oblik manevra glavnih snaga i većih operativnih jedinica. Prednosti ovog oblika manevra bilo da se primenjuje samostalno, bilo u kombinaciji sa drugim, jesu u tome što napadna operacija delom ili u celini počinje u operativnoj dubini, snage su neistrošene i početni, najsnažniji udar je usmeren na protivnikove snage u operativnoj dubini; rezerve branioca se odvajaju od snaga raspoređenih u taktičkoj dubini; onemogućava se ili otežava snabdevanje braniočevih snaga, evakuacija i zbrinjavanje ranjenika, čime se stvara nesigurnost jedinica koje brane taktičku dubinu. Branioču se nameće volja napadača i u osnovi se plan odbrambene operacije dovodi u pitanje. No, pri ovom obliku manevra valja voditi računa o tome da snage koje se upućuju u obilazak moraju preći određeni prostor pri čemu će biti izložene udarima nuklearnih i drugih sredstava ukoliko se efikasno ne primene sve mere borbenog obezbeđenja. One to vrše pod težim uslovima, što će ih prilično iscrpsti, a

predstoji im vrlo delikatna organizacija sadejstva sa snagama koje dejstvuju sa fronta, ubačenim, partizanskim i drugim jedinicama koje učestvuju u operaciji.

Još neki uticajni faktori. Za uspešno izvođenje napadne operacije u operativnoj dubini veliku ulogu igra, bez obzira koji se oblik manevra primenio, ubacivanje snaga u braniočevu pozadinu na raznim dubinama. Njime se olakšava dejstvo kroz operativnu dubinu, obezbeđuje napadaču brži tempo, utiče na dezorganizaciju odbrambenih dejstava, u dobroj meri obezbeđuje nametanje napadačeve volje braniocu, dovodi u pitanje kontinuitet odbrane, remeti dotur i evakuaciju, itd.

Snažan uticajni faktor na napadna dejstva u operativnoj dubini su i vazdušni desanti, naročito jači koji se spuštaju uglavnom u operativnoj dubini protivnika, te neposredno utiču na tok i razvoj dejstva u dubini napadne zone. Njihov značaj još se više ističe u eksploataciji učinka nuklearnih sredstava, pogotovo ako napadač nije u mogućnosti da taj učinak eksploatiše snagama sa fronta.

Po probouju taktičke dubine borbena dejstva poprimaju vanredno manevarski karakter. Činjenica je da će se snage koje napadaju u operativnoj dubini naći u različitim situacijama, na primer, da će deo snaga brzo prodirati i uklinjavati se duboko u braniočevu zonu, dok će druge snage voditi susretnu borbu, a neke će morati da brane dostignutu liniju, neke da se odvajaju za blokiranje, razbijanje i uništenje okruženog — odsečenog branioca, itd. Usled naglih promena situacije komandovanje mora biti spremno da brzo reaguje i interveniše. S druge strane, front će često biti izlomljen, nekontinuelan, obrnut, a neposredna veza između jedinica prekinuta, što će zahtevati i veću samostalnost i samoinicijativnost svih starešina. Povezano s tim je i pitanje postrojavanja najpogodnijeg borbenog poretka imajući u vidu potrebu da se promene u njemu što lakše, brže i bezbolnije izvršavaju u skladu sa zahtevima razvoja situacije. Ono je utoliko značajnije što će napadač u operativnoj dubini i pored najpreciznijeg planiranja dolaziti u situaciju da prenosi težište dejstva sa jednog pravca na drugi.

Savremenu napadnu operaciju, posebno u operativnoj dubini, karakteriše veoma visok tempo prodiranja, razume se ukoliko su zadovoljeni određeni uslovi. Na njegovo povećanje može, pre svega, uticati blagovremena i celishodna primena raketno-nuklearnih sredstava i eksploatacija njihovih udara, prevlast u vazduhu, neočekivani udar po najosetljivijim mestima branioca, postojanje dovoljnog broja dobrih komunikacija, osposobljenost jedinica za noćno dejstvo, primena vazdušnih desanata, blagovremeno usmeravanje dejstava snaga u pozadini branioca, itd. Visokim tempom prodiranja otežavaju se protivdejstva protivnika, a naročito manevar njegovih rezervi namenjen zatvaranju breša; postiže se iznenađenje a zadaci se završavaju sa manjim naporanjem; smanjuje se opasnost od protivnikovog nuklearnog oružja i uopšte gubici sopstvenih snaga, itd. No, visok tempo prodiranja čini teškoće i napadaču u ostvarivanju neposredne podrške, snabdevanju, s obzirom na udaljavanje od baza, izviđanju i javljanju, izaziva poremećaje u komandovanju, itd.

Tempo prodiranja ne bi smeo da se osetno smanji noću, jer operacije u savremenim uslovima zahtevaju podjednako intenzivna dejstva

u svako doba.¹ To danas olakšavaju razna sredstva, kao što su oklopne jedinice koje raspolažu sopstvenim uređajima za noćna dejstva, infra-crveni uređaji i dr. Na veće korišćenje noćnih dejstava posebno se moraju orijentisati jedinice koje su u tehničkom pogledu slabije opremljene.

Na dejstva u operativnoj dubini utiče i to kako je izvršen zadatak u taktičkoj dubini, koliko su snage time iscrpljene, da li je branilac pretrpeo veće ili manje gubitke, u kojoj meri je uspeo da sačuva kontinuitet odbrane, itd. Pošto se proboj odbrane u operativnoj dubini, bez obzira da li je u inženjerskom smislu uređena ili nije, vrši manje-više iz pokreta, to će se snage pripremati i grupisati još u toku izvršenja prethodnog zadatka. Širina zone napada i dubina zadatka se povećavaju, pored ostalog, i zbog smanjenja gustine branioca i poremećenog sistema odbrane. Specifičnost su i vrlo česte susretne borbe koje se u suštini razlikuju od eventualnih susretnih borbi u taktičkoj dubini. U operativnoj dubini do tih borbi dolazi najčešće iznenada, odvijaju se u nejasnoj situaciji i na većim prostranstvima, a organizuju u toku samog izvođenja, do njih može doći iz marša, mogu vremenski duže potrajati, itd. U pogledu organizacije sadejstva ističe se naročita potreba temeljitijeg sadejstva sa jedinicama u braničevnoj pozadini, jer će se dešavati da za jedan objekat vode zajedničku borbu i jedinice sa fronta i jedinice koje se nalaze u pozadini. Brze promene situacije, angažovanje raznovrsnih i raznorodnih jedinica, visok tempo prodiranja, široke mogućnosti za infiltraciju i primena vazdušnih desanata ukazuju na veliku složenost povezivanja dejstava, naročito ako se ima u vidu da se sve to odvija pri obostranoj upotrebi nuklearnih i drugih savremenih borbenih sredstava.

Jedan od osnovnih zadataka napadača u operativnoj dubini je odbijanje protivnapada i protivudara braničevnih rezervi. U taktičkoj dubini napadač se mogao sresti sa rezervama divizije, korpusa i eventualno, armije, dok u operativnoj dubini mora da računa i sa rezervama grupe armija — fronta, pa i vrhovne komande. One predstavljaju utoliko veću opasnost ukoliko je branilac u mogućnosti da ih podrži raketno-nuklearnim sredstvima. Naime, povećana manevarska sposobnost i udarna snaga jedinica omogućavaju i braniocu da za vrlo kratko vreme nanese napadaču odlučujuće gubitke i da dotadašnji nepovoljan odnos snaga pretvori u povoljan. Njegova nastojanja u tom smislu napadač može paralisati, pre svega, ako raspolaže većim brojem nuklearnih sredstava (što treba da bude normalno) čijom će blagovremenom upotrebom bitno oslabiti čvrstinu odbrane i sposobnost rezervi za dalji aktivan otpor. Kako će on pri tome postupiti zavisi od toga da li su braničeve rezerve raspoređene na položajima koje pripremaju i uređuju za odbranu, ili se nalaze u određenim rejonima pripremljene za protivnapad, odnosno protivudar, ili delom rade prvo a delom se pripremaju za drugo. U svakom od tih slučajeva neophodno je da im se raketno-nuklearnim sredstvima i avijacijom nanese što veći gubici i da se nateraju na angažovanje u borbi pod nepovoljnim uslovima i time im onemogućiti plansko izvršenje zadatka.

¹ Već u prošlom ratu noćna dejstva u napadnim operacijama jedinica Sovjetske armije od 1943. do 1945. godine obuhvatala su 40% od ukupnog vremena provedenog u izvođenju dejstva u operativnoj dubini.

Dejstva u operativnoj dubini karakterišu se nejasnom situacijom pa je normalno da će se pojavljivati i otkrivati veliki broj novih jedinica sa kojima će se napadač obračunavati u toku izvršenja zadatka. Imajući u vidu braniočeve rezerve i snage koje su se povukle iz taktičke dubine, napadač mora brzim i energičnim dejstvima tenkovskih jedinica, uz korišćenje raketno-nuklearnih sredstava, i manevrom jedinica, koje dejstvuju u pozadini branioca, sprečavati da se jedne i druge snage objedine i konsoliduju odbranu. Ponekad će taj zadatak moći da izvrše i same snage koje dejstvuju u pozadini ili će biti dovoljno da se nekom brzopokretnom jedinicom odseku snage koje odstupaju, a biće i slučajeva da će se primeniti taktički, pa čak i operativni vazdušni desant. Ponekad će taj zadatak moći da se izvrši samo vatrom nuklearnih, a možda i konvencionalnih sredstava.

Izvođač napadne operacije u operativnoj dubini može da se nađe u različitom položaju i situaciji. Tako, na primer, može celim borbenim poretkom da frontalno potiskuje branioca na čitavoj dubini napadne zone. Ovakva dejstva iscrpljuju napadača, prisiljavaju ga na neprekidne juriše, sputavaju ga i ne dozvoljavaju da primeni najadekvatniji manevar, svoja nuklearna sredstva ne može najracionalnije da iskoristi i prisiljen je na dugotrajnije borbe. Branilac je, pak, u mogućnosti da planskom i sistematskom vatrom, manevrom, a možda i pojačanjem iz dubine uspori tempo prodiranja napadača, iscrpi njegovu napadnu moć i na kraju zaustavi i slomi njegov napad. Da bi ga u tome sprečio napadač mora nastojati da po probouju taktičke dubine razvije dejstva dubokim uklinjavanjem brzopokretnih jedinica i blagovremenim usmeravanjem jedinica koje se nalaze u braniočevoj pozadini. U takvim situacijama od naročite je važnosti pravilna i blagovremena upotreba nuklearnih sredstava i brza eksploatacija njihovog učinka.

Napadač se može naći u situaciji da po probouju taktičke dubine pređe svim snagama ili delom u gonjenje, što iziskuje i odgovarajuće promene u borbenom poretku. Za vreme tih promena ne bi se smelo dozvoliti da dođe do predaha u izvođenju dejstava, niti do nepotrebnog grupisanja jedinica, jer bi to branilac mogao iskoristiti za nuklearni udar po napadaču. I u toku gonjenja napadačeve snage su jako osetljive na dejstva braniočevih raketno-nuklearnih sredstava raspoređenih u većoj dubini i avijacije. One će nailaziti na kontaminirane prostorije koje neće moći zaobići, pa će biti prisiljene na kraće ili duže zastanke radi dekontaminacije. U tim momentima napadač je, takođe, osetljiv na dejstvo nuklearnih sredstava, koje branilac obično i planira pri stvaranju ovih prepreka. U borbenom poretku napadača pri dejstvima u dubini odbrane stvaraju se veliki međuprostori i otkrivaju nezaštićeni bokovi čime se braniocu pruža mogućnost da i manjim snagama, dejstvujući u bok, stvara pometnju kod napadača, veže deo njegovih snaga, slabi napadnu moć i sprečava ga da dostigne postavljeni cilj.

Ukoliko napadač uspe da temeljitom procenom situacije sagleda navedene i druge probleme, i predvidi adekvatne mere za njihovo paralisanje, lakše će i sa mnogo manje gubitaka i teškoća izvršiti postavljeni zadatak.

Najčešće će se napadač u operativnoj dubini naći u situaciji da brzim i dubokim prodorima raseče braniočeve jedinice, da odbrambene

položaje pocepa na odvojene rejone i tačke otpora, i da pri povoljnom razvoju situacije okruži protivnikove glavne snage. U ovakvoj situaciji postupci mogu biti uglavnom dvojaki, što zavisi od postavljenog cilja i mogućnosti sopstvenih snaga. Prvi je postupak da napadač produži dejstva glavnim snagama radi ostvarenja postavljenog cilja, a delom snaga da blokira odsečenog i okruženog branioca do pristizanja vlastitih jedinica iz dubine koje će prići njegovom konačnom uništenju. Drugi je, pak, da se napadač po rasecanju i prodoru snaga prvog ešelona razračuna sa odsečenim braniocem. Ovo je za napadača teže, jer traži potpuno rešenje sopstvenim snagama u napadnoj zoni, bez oslonca na rezerve pretpostavljene komande, radi čega je neophodno da svoj borbeni poredak postroji u nekoliko ešelona, kao i da ima pri ruci jače rezerve u živoj sili i sredstvima za podršku.

Manevarski karakter borbenih dejstava u operativnoj dubini može dovesti napadača u situaciju da delom borbenog poretka, produžuje napad u dubinu ili goni razbijenog branioca, delom odbija protivudar braniočevih rezervi, a delom snaga okružuje i uništava odsečenog i okruženog protivnika. Može se desiti i to da još pri proboju taktičke dubine napadač delom snaga odseče i okruži neke braniočeve delove, a da osnovnim snagama produži dejstva u operativnu dubinu. To bi ga dovelo u situaciju da jednovremeno vodi borbu i u taktičkoj i u operativnoj dubini, tj. da je razvučen po čitavoj dubini napadne zone. Dakle, složenost dejstva u operativnoj dubini je zaista velika i zahteva od svakog starešine, vojnika i jedinica veliko naprezanje, odlučnost, samoinicijativu, povezivanje raznovrsnih postupaka i elastičnost borbenog poretka, da bi se brzo i bez većih teškoća prelazilo sa jednog vida dejstva na drugi. Veliku važnost pri tome ima održavanje neprekidne veze starešina i štabova sa svim potčinjenim jedinicama, pretpostavljenima i susedima, što nije nimalo lak zadatak.

U toku dejstva u operativnoj dubini komandovanje jedinicama ostvaruje se uglavnom putem radio-relejnih veza, ali se ne isključuje upotreba i drugih sredstava. Lični kontakti komandanata sa potčinjenima su ređi i uglavnom se mogu ostvarivati samo na onom delu fronta gde se nalazi komandant u konkretnoj situaciji. Operativnost u rukovođenju je jedan od bitnih zahteva, pošto uspeh dobrim delom zavisi od toga da se odluke brzo donose, da su jasne i nedvosmislene i da se što brže prilazi njihovoj realizaciji. Brzo reagovanje na nagle promene situacije može se postići jedino ako se blagovremeno stekne uvid u njih, a to zavisi od kvaliteta i neprekidnosti izviđanja i rada na prikupljanju podataka od strane jedinica i starešina svih stepena uz primenu najsavremenijih tehničkih sredstava.

Pri izvođenju napadne operacije u operativnoj dubini posebno se ističe problem snabdevanja i zbrinjavanja jedinica. Visok tempo nastupanja, neravnomernost prodiranja jedinica, mogućnost rušenja komunikacija nuklearnim i drugim sredstvima, veliki gubici u živoj sili i u materijalno-tehničkim sredstvima i čitav niz drugih elemenata — sve to komplikuje rad na snabdevanju i evakuaciji, uslovljava mnoge teškoće i dopunjava sliku o složenosti i obimnosti ovih dejstava.

Pukovnik
Cedo RADOVIĆ